

MUSTAFA ÇİFTÇİ'NİN *BOZKIRDA ALTMİŞALTI* KİTABINDA YER ALAN HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

Ayşegül YAVUZ*

Özet

Kültür, bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi unsurların toplamıdır. Sözlü ve yazılı kültür ürünleri, nesilden nesile dil vasıtasıyla aktarılmış; aktarılan bu unsurların neler olduğu ve nasıl kullanıldığı, her dönemde halk bilimi araştırmacılarının odak konularından biri olmuştur. Halkı anlatan her sanatçı, bir nevi halk kültürünü aktarma, koruma ve yaşatma işlevini üstlenmiştir. Son dönem modern Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Mustafa Çiftçi de halk kültürünü eserlerinde sıkça işleyen bir yazarımızdır. Çiftçi, çalışmamıza konu olan *Bozkırda Altmışaltı* adlı hikâye kitabında “halk taşkırları, halk ekonomisi, geleneksel meslekler, halk mutfağı, halk giyim kuşamı, geçiş dönemleri, halk inanışları” gibi unsurların yanında gündelik konuşmalarda rastlanan “argo ve küfürler, atasözleri ve deyimler, beddualar, dualar, yeminler, türküler, hitaplar, lakaplar” gibi kültürel unsurlardan da istifade etmiştir. Bu çalışmada Mustafa Çiftçi'nin *Bozkırda Altmışaltı* kitabı halk kültürü unsurları açısından detaylı olarak incelenmiş, yazarı besleyen kültürel kodlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Başlıklandırma aşamasında Sedat Veyis Örnek'in *Türk Halkbilimi* (1977) kitabında yer alan tasnif esas alınmış; zaman zaman söz konusu eserdeki başlıklara bazı eklemeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk edebiyatı, Mustafa Çiftçi, *Bozkırda Altmışaltı*, halk kültürü, kültürel kodlar.

THE ELEMENTS OF FOLK CULTURE IN THE BOOK OF MUSTAFA ÇİFTÇİ *BOZKIRDA ALTMİŞALTI*

Abstract

Culture is the sum of the material and spiritual elements that a nation has created throughout history. Oral and written cultural products have been transferred from generation to generation through language; what these elements are and how they are used has always been one of the focus of folklore researchers. Every artist describing the society has undertaken the function of transferring, preserving and keeping the folk culture alive. Mustafa Çiftçi, one of the important names in late modern Turkish literature, is also an author who frequently deals with folk culture in his works. In his book titled *Bozkırda Altmışaltı*, which is the subject of our study, Çiftçi described elements such as “public vehicles, public economy, traditional occupations, folk cuisine, folk clothing, transition periods, and folk beliefs”. In addition to this, he also used cultural elements such as “slang and curses, proverbs and idioms, prayers, oaths, folk songs, addresses, nicknames” found in daily conversations. This study aims to reveal the book, *Bozkırda Altmışaltı*, in detail in terms of folk culture elements, and the cultural codes that nourished the author Mustafa Çiftçi. In the titling stage, the classification in Sedat Veyis Örnek's book *Türk Halkbilimi* (1977) was taken as a basis and some additions were made to the titles of it.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
e-posta: aysegul.yvz@gmail.com ORCID: 0000-0002-0490-2285

Key Words: Modern Turkish literature, Mustafa Çiftçi, *Bozkırda Altmışaltı*, folk culture, cultural codes.

1. Giriş

“Halk, belli bir gelenek içinde oluşmuş, yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bu ürünü kendisine ait kabul eden bir topluluktur” (Ekici, 1999: 189). *TDK Türkçe Sözlük*’e göre kültür ise tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür. Söz konusu araçlar “bireylerin toplumla bağıni kuvvetlendirerek onlara özel bir kimlik kazandırdığı gibi mevcut düzenin devamlılığını da sağlamaktadır” (Aykaç, 2019: 171). Kültürel unsurları maddi ve manevi ürünler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Genel bir bakışla söyleyecek olursak “yaşanan olaylar, gözlem ve deneyler yoluyla elde edilen bilgileri uygulamak ve çevre kaynaklarından yararlanmak suretiyle meydana getirilen ürünler” maddi kültür unsurlarını; “insanın düşünce, duygu, heyecan ve hayalden oluşan iç hayatını söz/kelime, ses, davranış ya da hareket vasıtasıyla dış dünyaya yansıtmak suretiyle meydana getirilen ürünler” ise manevi kültür unsurlarını oluşturmaktadır. (Kazmaz, 2001: 312).

Halkın bütün üyeleri tarafından bilinen ve tanınan halk bilgisi ürününün yani kültürün ne olduğu, yine o ürünün kendi metninde, kendi yapısında, oluştuğu çevre ve şartlara bağlı olarak ortaya çıkan estetik ve sanat kaygısı olan maddi ve manevi olguda aranır (Ekici, 1999: 189). Burada devreye halk bilimi girer. Halk bilimi belli bir bölge, ülke veya daha geniş bir alanda geleneksel kültürün araştırılması, incelenmesi ve yaşatılarak genç kuşaklara aktarılmasını konu edinen bir bilim dalıdır (Ekici, 2013: 41). Ekici başlangıçtaki algıda “halk” kavramının “köy”, “köylülük”, daha geniş bir ifadeyle “kırsal” olduğunu söylemiştir. Oysaki değişen dünya ve Türkiye şartlarında köy ve kırsal gittikçe daralan, “sanayi” ve “kent” çevreleri gittikçe genişleyen yaşam alanlarını oluşturmuştur. Günümüzde gelişen kentlerin ve kentlileşen kırsallıların yeni yaşam alanı olarak seçtikleri kentlerde bazı halk bilgisi ürünlerini kırsaldaki şekliyle veya “güncelleme” yaparak icra etmeleri mümkün olmaktadır (Ekici, 2013: 42-43). Bu kentlileşen kırsallıların halk bilgisi ürünleri, yazarlar için her zaman bir esin kaynağı oluşturmuştur. *Bozkırda Altmışaltı* adlı hikâye kitabı, Ekici’nin tabiriyle kentlileşen kırsallıların, yani küçük bir ilde yaşayan insanların hikâyelerini içermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Mustafa Çiftçi’nin *Bozkırda Altmışaltı* adlı hikâye kitabında bulunan halk kültürü ürünlerini tespit etmektir. Ayrıca halk bilimine ait unsurların nasıl kullanıldığını göstermek ve bu malzemelerden güncelleme yapılanlarını saptamaktır. Öncelikle kısa özetleri verilen bu hikâyelerin içinde bulunan halk kültürü öğeleri içeriklerine göre başlıklandırılmış ve kitaptan alınan pasajlar uygun başlığa sayfa numaralarıyla birlikte eklenmiştir. Başlıklandırma

aşamasında Sedat Veyis Örnek'in *Türk Halkbilimi* (1977: 17-20) kitabında yer alan 25 ana başlık esas alınmış; ihtiyaç halinde söz konusu tasnife bazı eklemeler yapılmıştır. Halk kültürü ürünlerine dair örneklerden bazıları *Bozkırda Altmışaltı*'da defalarca görülse de tekrara düşmemek adına söz konusu örnekler çalışmamızda sadece birer kez yazılmıştır.

2. Mustafa Çiftçi'nin Hayatı ve Eserleri

Mustafa Çiftçi, 1977 Yozgat doğumlu bir hikâye yazarımızdır. İlk ve ortaöğrenimini Yozgat'ta tamamlamış olan yazar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesinden 1999 yılında mezun olmuştur. Üniversiteden sonra Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bulunmuş; dönüşünde İngilizce okutmanlık, metin yazarlığı, radyo ve TV yapımcılığı yapmıştır. Çeşitli dergilerde ve gazetelerde yayımlanmış hikâyeleri vardır. *Âdem'in Kekliği ve Chopin* yazdığı ilk hikâye kitabıdır. İkinci hikâye kitabı *Bozkırda Altmışaltı* Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "2014 yılının en iyi hikâye kitabı" seçilmiştir. Yazar, 2016 yılında Necip Fazıl Ödülleri kapsamında "İlk Eserler Ödülü"nü de almıştır. (Çiftçi, 2021)

Eserlerinde hep Yozgat'ı, orada yaşayan küçük esnafı anlatan Çiftçi, Yozgat'ı sadece doğup büyüdüğü yer olarak değil, yazılarının kaynağı olarak da görmektedir. Yazar, hayatının büyük çoğunluğunu doğup büyüdüğü Yozgat'ta geçirmiştir. Hâliyle Çiftçi'nin gözlemlerinin büyük çoğunluğu, merkezin üstten bakışı altında ezilmiş bir "çevre"ye dairdir. Fakat bu durum, Çiftçi'nin hikâyelerinin genel olarak merkez-çevre karşıtlığı üzerine kurulduğunu göstermez. Kimi hikâyelerde kültürel, siyasi veya ekonomik bir güç olarak beliren farklı merkezlerin üstten bakışı veya taşrayı kendine benzetme çabası eleştirel olarak metne yansısı da hikâyecinin asıl üzerinde durduğu konu, taşrada akmakta (ya da durmakta) olan yaşamdır. (Bolat, 2021: 111-112)

Bir röportajında tahsil hayatından bahsederken "Benim kariyerim annemi sevmektir." diyen yazar, yükseköğrenimini defalarca annesi için bırakıp annesinin yanına Yozgat'a dönmüştür. Bu dönüşlerde annesinin yanında farkında olmadan biriktirdiklerinin, eserlerinde konu olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Hikâyelerinde taşra insanının hayatını, onların hissiyatını anlatan yazar, "Samimiyet namına bir şeyler öğrenmişsem annem sayesinde." cümlesiyle sanat hayatının temeline annesini koymaktadır. ("Benim Kariyerim Annemi Sevmektir", 2022)

Çiftçi, halk kültürü unsurlarından sıkça istifade ettiği eserlerinde yalın ve ahenkli bir dil kullanmış; çoğu karakterini yerel ağız özellikleriyle konuşturmuştur. Bu eserlerinden biri de *Bozkırda Altmışaltı*'dır. Söz konusu eseri halk kültürü ürünleri açısından incelemeye geçmeden önce kitapta yer alan hikâyelerin konularını burada kısaca vermek faydalı olacaktır.

2.1. *Bozkırda Altmışaltı* Kitabında Yer Alan Hikâyelerin Konuları

Mustafa Çiftçi'nin *Bozkırda Altmışaltı* kitabında yedi hikâyeye bulunmaktadır. Bu hikâyeler sırasıyla "Handan Yeşili", "Kara Kedi", "Ensesi Sararmış Adamlar", "Ankara'daki Evlatlar", "Bir İğne Bin Kuyu", "Elif, Tina, Tolga", "Piç Sevi"dir. Hikâyelerin hepsi Yozgat'ta geçmekte olup konuları kısaca şöyledir:

"Handan Yeşili": Lise mezunu bir gencin okula yeni atanan öğretmene sevdalanması anlatılmıştır. Genç, araya çeşitli insanları sokarak iletişim kurmaya çalışır. Handan'a o kadar sevdalıdır ki onun gözlerinin rengine Handan yeşili der. Tam açılacakken öğretmenin evli olduğunu öğrenir ve çok üzülür.

"Kara Kedi": Belediye başkanı, cami önündeki mekânı ferahlatmak için oradaki dükkânları kaldırıncı Aziz Efendi işporta tezgâhıyla "kara kedi" adlı kokuyu satmaya başlar. Kara kedi kokusu Aziz Efendi'ye uğursuzluk getirir. Efendi elini neye attıysa bu koku yüzünden kuruyup gider. Hikâyenin sonunda bir festivalde tüm tezgâhı yerle bir edilir ve kendisi de hırpalanır.

"Ensesi Sararmış Adamlar": Taksici Sadi ile eşi öldükten sonra yalnızlık çeken üniversite hocası Çıbık Haydar'ın yıllar sonra karşılaşması anlatılır. Sadi ve Haydar çocukluk arkadaşıdır. Haydar, eşi öldükten sonra yalnızlıktan depresyona girmiş, belki düzeler umuduyla kızı tarafından memlekete getirilmiştir. Orada eski arkadaşıyla karşılaşınca, arkadaşı Sadi onun yaralarına merhem olmuş ve onu tekrar hayata bağlamıştır. Bir gezi esnasında Sadi ve Haydar trafik kazası geçirir. Sadi kurtulamaz ve ölür. Sadi'nin ölümüyle Haydar o yalnız günlerine dönmek zorunda kalır. Hikâyenin sonunda da çok sevdiği arkadaşına ve eşine kavuşur.

"Ankara'daki Evlatlar": Refet Efendi, Yozgatlı bir esnaftır. Yıllarca o dükkândan kazandığı parayla çocuklarını okutmuş, onları Ankara'da bir meslek sahibi yapmıştır. Halkın gözünde Ankara'da çalışan insanların yeri bambaşkadır. İş veya başka şeyler için ricacılar her gün Refet Efendi'nin kapısını çalmaktadır. Bir gün gençlik aşkı Güldane de oğlu için Refet Efendi'nin kapısını çalar. Refet Efendi Güldane'yi görünce çok heyecanlanır. Güldane ile anıları gelir aklına. Çocuğu bir işe yerleştirmeyi çok ister ve bunu yapmak için Ankara'ya evlatlarının yanına gider, lakin başarılı olamaz. Güldane ve Refet Efendi yıllar sonra tekrar bir hezeyana daha uğrarlar.

"Bir İğne Bin Kuyu": Niyazi Usta çalışıp çabalayarak iş sahibi olmuş bir terzidir. Dikiş iğnesiyle günden güne para kazanmış ve oğlu Şahin'i yetiştirmiştir. Şahin'e baskıyla kendi istediği okulu okutmuş, Şahin'i kendi istediği kişiyle evlendirmiştir. Şahin buna çok kızsada da babasının her dediğini kabul etmiştir. Şahin bir gün bu baskıdan bunalıp askerlik arkadaşının yanına kaçar. Niyazi Usta, Şahin'in peşinden gidip onu eve dönmesi için ikna eder ve öğütlerde bulunur. Şahin de yaptığı hatanın farkına varıp ailesinin yanına döner.

"Elif, Tina, Tolga": Tolga ile Elif küçük bir kasabada çocukluk arkadaşıdır. Tolga'nın ailesinin tayini çıkınca kasabadan ayrılmak zorunda kalan Tolga, ömrü boyunca Elif'i unutamaz. Elif'i bulmak istediği her an ailesi karşı çıkar.

Üniversiteyi bitirince yurt dışına master yapmak için giden Tolga, İngiltere’de yarasına merhem olacak Tina ile tanışır. Elif’i unutamamıştır, ama her geçen gün Tina’ya daha çok bağlanır. Tolga İngiltere’de bunalımlı günlerindeyken bir ruh doktoruna gider. Doktor onun halinin Elif’e olan aşkıdan, “ilçede geçen küçük hayat”a özleminden kaynaklandığını söyler. Hikâyenin sonunda Tolga ve Tina evlenir.

“Piç Sevi”: Sülükçünün oğlu Piç Sevi’nin (Erkan) futbolcu olma mücadelesinin anlatıldığı bir hikâyedir. Erkan, Bursaspor’a transfer olur, lakin sağlık sorunları nedeniyle orada çok fazla kalmaz. Yozgat’a geri döndüğünde herkese ayağının sakatlandığını, iyileşince geri gideceğini söyler, ama yalanı belli bir süre sonra ortaya çıkar. O esnada da eczacının kızı Ebru ile Erkan’ın arasında ateş bacayı sarar. Kız hamile kalınca eczacı kızını Erkan’a vermek zorunda kalır. Erkan da eczanede çalışmaya başlar. Bütün millet Erkan’ı görünce “Bu fırlıdak oğlan Bursa’ya gol atmaya gittiymi ya, esas golü eczacı Selim Efendi’ye attı.” diye gülüşürler bir zaman.

3. Bozkırda Altmışaltı’da Geçen Halk Kültürü Unsurları

3.1. Halk Taşıtları

Kara, hava ve denizde kullanılan taşıma araçlarının ortak adı “taşıt”tır. Hikâyelerde, bugün Anadolu’da halkın kullandığı kara taşıtlarına yer verildiği görülmüştür. Hava ve deniz taşıtları ise geçmemektedir:

“*Kalktı yavaş yavaş festivalin olduğu kasabaya giden minibüse bindi.*” (s.40)

“*Yozgat’tan kalkan sabah altı otobüsünün en önünde oturan Refet Efendi Ankara’daki oğullarını görmeye gider teker meker.*” (s.71)

“*Tren aheste aheste gidiyor.*” (s.107)

Hikâyelerde, motorlu taşıtların yaygın olmadığı zamanlarda halk taşıtı olarak kullanılan at arabası, eşek arabası gibi taşıtlara değil günümüzün toplu taşıma araçlarına rastlanmaktadır.

3.2. Halk Ekonomisi ve Meslekler

Erman Artun’a göre halk ekonomisi, halkın geçimini sağlamak için giriştiği çabaların tümüdür. Kültürel yapının doğrudan belirleyicisi olan halk ekonomisi, mimariden inanca kadar tüm yaşamı etkisi altına alır. (Artun, 2009: 222) Kitapta halkın geçimini sağlamak için sattığı bazı ürünlere ve icra ettiği kimi mesleklere yer verilmiştir:

“*Tabii bizim her şeyimiz organikdir. Koyun yoğurdu, camız yoğurdu, yumurtalar...*” (s.16)

“**Taksici** durağın önüne oturmuş, sırtını güneşe vermiş, boş taksilere bakıp düşünüyordu.” (s.49)

“Taksici, **devlet memuru** olmadan evvel Kocaeli’nde **torna tesviyede** çalışmıştır.” (s.49)

“**Terzi** Alaeddin dedin mi koca bir çarşı esnafı bir adım geri dururdu.” (s.100)

“Bir görsen tam şenlik. Alisi, Velisi, **polisi**, valisi hep orada. İyice **limonata satıyorum şükür...**” (s.38)

“Belli ki bir yerde **memur** ya da bir maaş kadar **geliri, akarı** var.” (s.50)

“Refet’in babası **çanak, çömlek, kara sakız, ip, urgan, kendir, kına, karabiber, kaya tuzu, domates, biber tohumu satardı.**” (s.71)

“Eş, dost, akrabadan **borç harç denkleştirip** bu dükkânı satın almaya niyetlenen eski adamlara danışmış.” (s.87)

“**Oto tamiri** dediğin eskimez ölmez bir altın bilezik.” (s.90)

“Sen **kuaför** olsan kaç kişi gelir de sana saçını yaptırır el kadar yerde? (s.92)

“**Esnaftan** ağzı laf yapan biri vardır.” (s.95)

“Zorla orta ikiye kadar okumuş, daha sonra ‘yaşı ilerleyip kartlaşmadan’ **sanayiye çırak** verilmiş, ustası Deli Hurşit’in yanında dayak yiyerek eline bulaşan yağları üstüpiye silerek, bazen ağlayıp bazen gülererek işi öğrenmişti.” (s.97)

“Sonra **oto tamiriyle** uğraşırken kafasına koyduğu iş **kuaförlüktü.**” (s.97)

“**Gıda toptancısı** Necip Efendi’ye durumu anlattı.” (s.98)

“**Müstaadem** Hayrettin Efendi’nin saçları, örgülü ve çok okuyan kızı Elif.” (s.109)

“Adamın biri adliye karşısındaki **arzuhalcilere** başından geçenleri anlatmış.” (s.130)

“Beyefendi olmuş **Sülükçü** Müslüm.” (s.141)

“Köyde olsalar **mal davar bile güttürmezler.**” (s.144)

“Kendine bir **tezgâh** verdiler. **Çorap, kemer, cüzdan sattı.** Kazandığı kadar kazandı.” (s.160)

Örneklerden de anlaşılacağı üzere Anadolu’nun hemen her yerinde rastlanabilecek meslekler ve ahalinin yaygın geçim kaynağı olan ürünler, Mustafa Çiftçi’nin de dikkatini çekmiştir.

3.3. Halk Mutfağı

Türk mutfak kültürü, milattan önceki yıllarda Orta Asya’da başlayıp 21. yüzyıla kadar uzanmış, Asya ve Anadolu topraklarında zengin ürün çeşitliliğiyle ve tarih içinde geçirdiği bazı değişimlerle günümüze kadar ulaşmıştır (Kızıldemir, Öztürk ve Sarışık, 2014: 193). Yöresel mutfak kültürü, bir milletin önemli kültür öğelerinden biridir. Çiftçi de hikâyelerinde yerel halk mutfağıyla ilgili pek çok ögeye yer vermiştir:

“**Ekmek arasına helva koydum beraberce yedik.**” (s.15)

“**Gelen giden misafire gül suyu, mevlit şekeri ya da güllü lokum vermeyecek misin?**” (s.24)

“**Kral Abdullah yer sofrasına kuruldu da ceylan eti gelmedi mi; o sofrayı başlarına geçirir.**” (s.36)

“**Millet dondurmaya, limonataya oğul vermiş arılar gibi saldırıyor.**” (s.45)

“**Parası neyse vererek de bize iki peynirli yumurtalı gözleme edin bacılar dedik.**” (s.55)

“**Canan içine kalın elma kabukları attığı ihlamurdan yaptı.**” (s.90)

“**Elif’in annesinin yaptığı çöreklerden yiyerek okuyorduk. Benim annem çörek yapmaz, pasta yapardı.**” (s.110)

“**Sobanın üzerinde döne döne pişmiş ayva, üzerine erimiş tereyağı dökülmüş pekmez yedik.**” (s.110)

“**Sofra kurulmuş. Sair zamanda sade çökelek ile yufka ekmek olan sofrada hem çay, hem yumurtalı dürüm görünce çocuklar darı görmüş cücükler gibi sevinmişler.**” (s.144)

Hikâyelerden alınan bu pasajlardan anlaşılacağı üzere, Mustafa Çiftçi yerel halk mutfağına hâkimdir. Lüks tüketim malzemelerinden değil, Anadolu’da rahatlıkla bulunabilecek yiyecek ve içeceklerden bahsettiği görülmektedir.

3.4. Giyim-Kuşam-Süs

Bozkırda Altmışaltı kitabında geleneksel giyim-kuşam ve süs unsurlarından ziyade modern hayatın getirdiği süs eşyalarına, kıyafetlere, aksesuarlara değinilmiştir:

“**Aziz Efendi dükkânı, barakayı anlatırken kadının parmaklarındaki ojeye baktı. Bu kadın cinsi ne anlar boya cila işinden.**” (s.28)

“**Aziz Efendi anladı ki gülyâğından, yasemine kadar her türlü kokuyu herkese satar.**” (s.32)

“**Paltoları, ceketleri, ne varsa giydikleri, hepsi siyah ya da lacivert.**” (s.68)

“**Hacılar bu kokuyu pek sever, adı kara kedidir.**” (s.33)

*“Kral yemeğini yer de elini **misk-i amber sabunuyla** yıkar ve de ‘Hani benim Kara Kedim? dedi mi? (s.37)*

*Kız otuzunu geçkin. **Makyaj, gözlük, boynunda fular** tastamam. (s.50)*

*“Bayramlık **elbise için top top kumaşlar** alınmış da Memnune pembe pembe utanarakta eller mi öpmüş?” (s.99)*

*“Niyazi Usta, İzmir’e gitmek için giyinirken **cepken cebine** dikiş yüzüğü ve iğnesini de koydu.” (s.105)*

Hikâyelerden alınan pasajlardan anlaşılacağı üzere, geleneksel giyim-kuşam ve süs eşyalarının yerine ahali tarafından modern olanları tercih edilmektedir.

3.5. Geçiş Dönemleri

İnsan, hangi toplumda yaşarsa yaşasın hayatının bazı dönemlerinde hem kişisel hem de toplum içindeki yerinin ve konumunun değiştiği süreçlerden geçer. Bu dönemlerde, toplumdaki topluma değişmekle birlikte amacın ve özün aynı kaldığı bazı tören ve kutlamalar yapılır. Birey için bir gruptan diğerine geçişin sembolü ya da sınavı olan geçiş dönemi törenleri, içlerinde birçok kültürel unsuru ve inancı barındırır. (Yeşil, 2015: 118) Geçiş dönemleri doğum, evlenme ve ölümdür. *Bozkırda Altmışaltı* adlı hikâye kitabında yer alan geçiş dönemi unsurları şunlardır:

3.5.1. Doğum

Geçiş dönemlerinin başlangıcı doğum ile olur. Zenginliğin, mal varlığının yanı sıra evlat sayısı da ölçüldüğü Anadolu’da çocukların doğumunda birçok ritüel gerçekleştirilir. Hikâyelerde doğumla ilgili ritüellere rastlanmamakla birlikte şu iki örnekte doğum anılmaktadır:

*“Memnune’nin **karnındaki hareket** ılık ılık herkesi heyecanlandırdı.” (s.99)*

*“Amanın deyip yetiştirmişler doktora. Doktor yaşını başını almış bir adam. Selim Efendi hele az gel demiş, bir kenara çekmiş. Kızın **karnındaki yumrunun** haberini vermiş.” (s.157)*

3.5.2. Evlenme

Geçiş dönemlerinden biri olan evlenme, Türk halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Evlenmenin aşamalarından kız isteme, nişan, düğün gibi eylemler çeşitli değişimlere uğrayarak Anadolu’da canlı bir şekilde yaşatılmaktadır. Hikâyelerde evlenmeyle ilgili unsurlara az da olsa rastlanmaktadır:

*“İkisi de önce kızı istediler. Sonra **nişan** yaptılar, **düğün dernek** kuruldu.” (s.90)*

“Beni hiiç enterese etmez sizden **evlilik** isteyen mi var? (s.92)

“İki kız büyümiş; arı, namusuyla güzelce **gelin olup** gitmişler.” (s.104)

“Tina **evlenek** de kurtulak.” (s.135)

“Seni **istedikleri** ilk akşam ailen evet derse aramızdaki söz için, aramızdaki sözün namusu için bu **halka yüzük** parmağına geçer dedim.” (s.135)

Çiftçi, hikâyelerinde icralarına dair detay vermese de okurlarına nişan ve düğüne dair bazı sahneler sunmuştur.

3.5.3. Ölüm

Geçiş dönemlerinin sonuncusu ölümdür. Ölüm ritüelleri, hadisenin vuku bulmasıyla başlayıp aylar sonrasını da içine bir süreci kapsayabilmektedir. İncelenen hikâyelerde ölümlerle ilgili şu unsurlar göze çarpmaktadır:

“**Temsil misal, kefen mi lazım? Meyyit yıkanacak sabun mu lazım? Sünger mi lazım? Ölüyü yıkattın, işin bitti sayma.**” (s.24)

Hikâyeden alınan bu pasajda ölümden sonra yapılan ritüeller sırasıyla verilmiştir.

“Kadınlar avuç içlerine kına yakarsa ve elinde kınasıyla **ölürse**, o kadının cenaze namazı kılınır mı ?” (s.24)

“Sandalyede otururken çuval gibi yığıldı yere. Başına topladılar ama dayı çoktan **ölmüş.**” (s.69)

“Aziz, beni söyletme şimdi! Yetmiş yaşında İfakat Hanım’ın **cenazesinde** bu kadınlar, gitti ömrüne doyamadan dağ gibi avrat diye ortalığı inlettiler.” (s.26)

“Ne zamanki Alaeddin Usta **öldü**, o zaman Memnune sürmeli kırık yemeyi kesti.” (s.100)

Bazı hikâyelerde olayların akışının ölüme bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Zaman zamansa hikâyelerin ölüm sebebiyle hüzünlü bir havaya büründüğü dikkati çekmektedir.

3.6. İnanışlar-Ziyaret Yerleri-Türbeler

Kültürün en önemli kaynaklarından biri din ve inançtır. Bir topluluk ne kadar ilkel olursa olsun dinsiz ve büyüsüz değildir. (Eroğlu ve Kılıç, 2005: 750) Bu inanışlar halk nezdinde gerçek olarak kabul edilse de dinen batıl oldukları bir hakikat olarak karşımıza çıkmaktadır. *Bozkırda Altmışaltı*’da halk inanışları ve ziyaret yerlerine dair bazı unsurlar da göze çarpmaktadır:

“Aziz Efendi takvim yapraklarından, gazetelerin cuma sayfalarından, dükkâna gelip giden müşterilerinden, radyodan öğrendiklerini biriktirmiş, gelin arabaları

gibi, bezler bağlanan dilek ağaçları gibi karmakarışık bir kültür edinmişti kendisine.” (s.24)

Verilen bu pasajda halkın bez bağladığı dilek ağaçlarına atıfta bulunulmuştur.

*“Hacı Münir, **Hızır mısın** kölesi olduğum?” (s.32)*

Bu cümlede ise Hızır’a bir telmih söz konusudur. Hızır, güç durumunda kalanların imdadına yetişmesi vasfıyla halk arasında yaygın olarak bilinir.

*O saate kadar Refet Efendi “**Hacı Bayram’a** gideyim, mübareği ziyaret edeyim.” diyerek usul usul adımlıyor Ankara sokaklarını. (s.80)*

Çiftçi’nin hikâyelerinde türbelere, ziyaret yerlerine, bez bağlanan dilek ağaçlarına atıfta bulunulmakta ve detaylı olmasa da halk inanışlarından örnekler sunulmaktadır.

3.7. Dil ve Anlatım

Bozkırda Altmışaltı’nın dil ve anlatım özelliklerinde “ağız” terimi önemli bir yer tutmaktadır. Muharrem Ergin, lehçe ve şiveyi tanımladıktan sonra “Ağız ise bir dilin bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır.” (1998: 10) demektedir. Ağız özellikleri yöreden yöreye, hatta aynı yöre içindeki küçük topluluklarda bile değişmektedir. *Bozkırda Altmışaltı*’daki hikâyelerde de ağız özellikleri fazlasıyla kullanılmıştır:

*“Gördün mü Sansar Sami’nin oğlu da **ırızcı** olmuş.” (s.11)*

*“Cemil **diyon**, ne **diyon**.” (s.15)*

*“Bu günlerde midem ağrıyor da **ecik** dedim.” (s.14)*

*“Süreyim de teke gibi **yirci yirci** kokmaktan kurtulup adam listesine gireyim.” (s.23)*

*“Bunu da o fayton düdüğü gibi öten herif anlattı **deel** mi? (s.41)*

*“Koskoca **pestivale** bir Aziz çok geldi he mi **kardaşım**.” (s.45)*

*“Vay anam başım **fırlandı**.” (s.57)*

*“Kös kös oturup söylendi. Ben her işimi bırakıp sana dünürçülük **ediyom** da sen bir kere **bakmıyon**.” (s.60)*

*“Radyoda haberleri dinlemeyi sever. Önceleri ‘**acans**’ derdi haberlere.” (s.91)*

*“Neyse, Sülükçü Mercedes’e **kurulmaynan** hemen sağa sola bakınır olmuş.” (s.141)*

*“Ördek **şibi** halt etsin bizim oğlan kadar suya batıp çıkan var mı **acep**?” (s.146)*

“Onların Türkçesi biraz garipmiş. Erkan, ‘**ellaham**’ deyince gülmüşler. ‘**Ellaham**’ değil, ‘herhalde’ diyeceksin demişler. (s.150)

Görüldüğü gibi yazar, hikâyelerinde yerel ağız özelliklerine sıkça yer vermiştir. Buradan hareketle yaşadığı yörede bu tür kalıp ifadelerin canlı şekilde kullanıldığı sonucuna varabiliriz.

3.8. Argo ve Küfür

Argo, *TDK Türkçe Sözlük*’te “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.” şeklinde tanımlanmıştır. Küfür ise insanların sinirlendiklerinde sarf ettikleri yakışıksız sözlerdir. Bu sözler kişinin mental durumuyla ilgili olup muhatabının “gizli”, “mahrem” ve “günah sayılan”, bedence yahut psikolojik olarak gösterdiği zayıflık durumlarını aşağılama ve alay etme amacıyla söylenir (Akar, 2014: 30). *Bozkırda Altmışaltı* kitabında bu tür sözlere fazlasıyla yer verilmiştir:

“Yılan olur akar **şerefsizim!**” (s.15)

“Hele **dürzünün** yediği naneye bak.” (s.38-39)

“İyice vurun lan **kahpe dölleri**. (s.43)

“Bekle **anasını satayım**. İşinin adı ne?” (s.49)

“Ama yook tabii Niyazi Ustamız işin adını koymuş, biz karşısında **itim** bile diyemeyiz.” (s.92)

“**İt gibi** yalvar yakar etmez miyim? (s.101)

“Şahin ah Şahin, bizim işimizi **piç** ettin Şahin!” (s.101)

“Öğrensin az biraz yokluğu da görelim erkekliğini **eşek sıpasının...**” (s.102)

“Şahin **zibidisi**, karnı burnunda bir gelini böyle yataklara sermek ne demekmiş?” (s.105)

“Gel bakalım, dükkânın düzenin kuruluyken İzmir **b*ku** yemek neymiş?” (s.105)

“**S*ktir git** oğlum evinin, karının yanına. Burada ben karnımı zor doyuruyorum, bir de seninle uğraşamam.” (s.106)

“Kebabı ecdadın mı gördü **dingil?**” (s.142)

“Bu **deyyus** para ezer, diye suratına tükürmüşler gibi aklından neler uydurmuş neler. Vay yalan dünya!” (s.142)

“Zeliha sahir zamanlarda ‘yıldım bu şerrinden’ diye dertlendiği Erkan’ını götüreceklerini duyunca biraz **salya sümük** olmuş.” (s.143)

“Bursa gördü tabii ki havalandı **puşt**, demiş.” (s.154)

Çiftçi'nin hikâyelerinde argo ve küfürlerin sıkça geçmesi, sanatçının hikâyelerinin kaynağı olan yöredeki insanların bu tür kelimeleri sık sık kullandıkları düşüncesini akla getirmektedir. Çiftçi bu tür sözcüklere eserindeki gerçeklik vurgusunu arttırmak için başvurmuştur.

3.9. Atasözü ve Deyim

Deneyim ve gözlemlere dayanan genel geçer yargıları ifade eden atasözleri, belirli bir kalıp içinde ve belirli sözcüklerle ifade edilmiş olan donuk bir biçimdir. Sözcükler değiştirilemez, yerlerine aynı anlama dahi gelse başka bir sözcük kullanılamaz. Kalıplaşmış olduğu için herhangi bir değişiklikte ortaya çıkan söz, anlam değişmese dahi atalar sözü diye anılamaz. (Aksoy, 2017: 15-16) *Bozkırda Altmışaltı*'da bulunan bir atasözü orijinal haliyle kullanılmamış, değişikliğe uğramıştır:

“Olmuş ile ölmüşe çare yok kardaşım.” (s.46)

Bu atasözünün orijinal hali **“Olacakla öleceğe çare bulunmaz.”** şeklindedir. (Aksoy, 2017: 400)

Kitapta geçen bir diğer atasözü ise şudur:

“Kaynana oldun ya artık ağır otur batman gel.” (s.98)

Bu atasözü, eserde herhangi bir değişikliğe uğramadan orijinal şekliyle kullanılmıştır.

Deyimler ise asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler iki veya daha fazla sözcükten kurulmuş olan, duygu ve düşüncelerimizi etkin bir şekilde ifade etmemize yarayan dil bilgisi unsurlarıdır. (Elçin, 2004: 642) Kitaptaki bazı deyimler, kalıpları değiştirilerek kullanılmıştır:

“Hacı Münir senin ağzından damlayan şeker şerbet, konuş.” (s.31)

Deyimin doğrusu **“ağzından bal akmak”**tır. (Aksoy, 2017: 542)

“Bunların eline vur, ekmeğini al.” (s.59)

“Bu sefer de kendi göbeğimizi kesemedik.” (s.21)

“Sen de iki dizine vura vura çürütür de yine de ağlamaya doyamazdı.” (s.26)

“Şimdi buraya yirmi sekiz tane baldırı çıplak, belediyenin önüne oturdu da karnı aç kaldı diye başkan vazgeçer mi ?” (s.27)

“Babam için, ticaretten anlar, anasını boyar babasına satar demişler.” (s.9)

“Gurbete gelin giden ablalarım lal oldu, ağzını açıp da bir gün karşı gelmediler.” (s.9)

“Düşün bak, babam gibi toparlak bir adama varmış da gıtkı çıkmamış.” (s.9)

“Bundan sonra seni **baş tacı etmez miyim?**” (s.9)

“Ne anaya **dert yanmışım**, ne de babaya.” (s.15)

“Aziz Efendi anladı ki başkandan umut yok. **Kös kös çıktı.**” (s.29)

“Senin **aklın o işlere yetmez.**” (s.30)

“Yuvalarında sağ olsunlar, **ağızlarının tadı bozulmasın da tek görüşmiyek.**” (s.64)

“**Yalan dünyada ne dertler varmış.**” (s.34)

“Kara kedinin şişesi yanlışlıkla yere düşse de kırılrsa o yerde **sittin sene ot bitmez.**” (s. 34)

“Bizim milletimiz kokuyu ne bilsin derim ya, aslında bilir, **bal gibi bilir.**” (s.42)

“Şimdi karılara, kızlara koku satacam diye **yalanın bini bir para.**” (s.42)

“Şimdi benim için **çöpçatanlık ediyor.**” (s.59)

“Türkçe öğretmeni Sibel Hanım’ı eve bırakana kadar **dağdan, bayırdan, havadan, sudan, şerden, hayırdan, çocukluktan, büyüklükten ne bulduysa konuştu.**” (s.51)

“Bunu da karına ver **gönlünü al.**” (s.107)

“Bir insan bir başka ülkeye niçin bu kadar **balıklama dalar?**” (s.121)

“**Çuvalladın dedim kendime hem de nasıl çuvallamak.**” (s.130)

“Onunla aramıza **giren bir kara kedi Ahmet.**” (s.132)

“Çevresindeki o kadar kız içinde hemen birine **abayı yakmayı** nefesine yediremez ama kızın bakışı, duruşu bir başka mahalledendir.” (s.139)

“Sen akıllı kızsın, okul sana **vız gelir tırıs gider.** Sen hiç oralara **kulak asma**, söyle sana Bursa’dan ne getireyim?” (s.149)

Türk halkı, yüzyıllar boyunca duygularını ve düşüncelerini daha etkin ifade edebilmek için deyimleri ve atasözlerini sıkça kullanmıştır. Atasözleri ve deyimleri hayatlarında bir nevi kılavuz gibi görmüşler, söyleyeceklerini dolaylı yollarla uzun uzun anlatmak yerine bir cümleye ya da birkaç kelimeye sığdırmışlardır. Çiftçi de hikâyelerinde anlatımını etkili kılmak için dilin anlatım olanaklarından, yani deyim ve atasözlerinden fazlasıyla yararlanmıştır.

3.10. Beddua

Beddua veya eski Türkçedeki karşılığı ile ‘kargış’; çaresiz durumdaki, acı çeken ve kötü bir muameleyle karşı karşıya kalan insanoğlunun bu kötülükleri kendisine yapanın cezalandırılmasını istemek, intikam almak ve adaleti sağlamak amacıyla söylediği, kötü istek ve düşünceleri barındıran sözlerdir. Ayrıca bedduaların

kökeninde, belli durumlara has olarak söylenen bu sözlerin sihirli bir gücü olduğu ve bu sözlerin kutsal gücü veya güçleri harekete geçireceği inancının yattığı da söylenmektedir. (Çobanoğlu, 2015: 1) Hikâyelerde yer alan beddua sözleri şu şekildedir:

“Sidikliğin dursun da işeyeme, ayağını çeke çeke itler gibi sürün de ölme, öleme.” (s.44)

“Senin Efendiliğin batsın emi Aziz Efendi.” (s.42)

“Soyun batsın, mayan batsın Sülükçü, oğlanı yaktın. Küflü herif, illetli, pis diye ne biliyorsa saymış.” (s.152)

“Oğlumu sakat bırakanların ciğeri ağzından gelsin. Namuslarından bulsunlar, diye söve söve kabul etmiş ki Erkan’a artık Bursa yok.” (s.155)

Çiftçi’nin hikâyelerinde bulunan beddua cümleleri canı yanmış, kötülüğe maruz kalmış Anadolu ahalisinin ağzından dökülen çeşitli sözler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

3.11. Dua

Dua, genellikle görülen bir iyiliğe karşı söylenen ve iyilik yapan hakkında iyi dilekleri içeren kalıplaşmış sözlerdir. Duanın Eski Türkçedeki karşılığı “alkış”tır. Alkış, beğenmek övmek fillerinden türetilmiş olup alkamak, diğer bir deyişli hayır duada bulunmak anlamındadır. Dualar teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ifade ederler. Dua edilen kişinin hakkında kalıplaşmış güzel sözlerle iyi dileklerde bulunulur. (Çobanoğlu, 2015: 1) Hikâyelerde yer alan dua sözleri şunlardır:

“Allah seni başımızdan eksik etmesin, dedi mi?” (s.43)

“Abdest al, duaya çök.” (s.18)

“Aziz Efendi, Deli Kadir’e hayır duası ederek çıktı dükkândan.” (s.33)

“Bu pestival işini akıl edenin ebesi ecdadı nur içinde yatsın.” (s.40)

“El öpenlerin çok olsun yiğenim, hayır ola?” (s.77)

“Siftah parası ‘bereketi Allah’tan’ diyerek alındı.” (s.99)

Hikâyeden alınan örnek dua cümlelerinde yöre insanının ümidi, inanmışlığı ve teslimiyeti bariz bir şekilde görülmektedir.

3.12. Masal-Tekerleme

Masal genellikle çocuklara anlatılan, olağanüstü olaylara ve kişilere yer veren anonim halk edebiyatı ürünlerinden biridir. Tekerleme ise masal, hikâye, bilmece ve halk tiyatrosu gibi bazı türlerin içinde bulunan veya müstakil olarak ortaya

çıkan ürünlerdir. (Elçin, 2004: 589) Kitapta masallara ait unsurlar ve tekerlemeler göze çarpmaktadır:

“Gel zaman git zaman köylere yavaş yavaş yayılan kara kedi kokusundan köylülerin hanımları, kızları da tiksindiler.” (s.37)

“Gel zaman git zaman” ifadesi, masalarda kullanılan geçiş formellerinden biridir. Burada da geçişi sağlamak için kullanılmıştır.

“Haydar tekerlemeyi söyleyerek çeşmeye koştu: ‘Birim, yeşil öptüm bir Allah.’ Taksici de hemen arkasından koştu. ‘İkiyim yeşil öptüm bir Allah’.” (s.54)

“Taksici başladı söylemeye: O köşe senin, bu köşe benim, şu köşe yaz köşesi derken tekerlemeyi söylemedi.” (s.55)

“Çocukların ikisi de bilir ki Refet Efendi her fırsatta aynı masalı anlatan kocakarılar gibidir.” (s.73)

“Yasin büyük çocuk olduğundan babasının bıraktığı ekmek kırıntılarını takip eder gibi küçük bir Refet Efendi olmaya başlamıştır.” (s.75)

“Aaris, arabaris, önüme gelene çarpariss,” diye bir şarkı tuttururdu.” (s.100)

Hikâyelerde geçen masal örnekleri direkt metin olarak verilmemiştir. Masalların unsurlarından, anlatıcılarından veya geçiş formellerinden yararlanılmıştır. Tekerlemeler ise direkt metin olarak hikâyelerde yer almıştır.

3.13. Türkü

Şükrü Elçin’e göre türkü, tarikat-tekke mensupları arasında veya millet hayatındaki yayılışı ile millî ve beşeri canlılığı devam ettirecek ürünlerdir. (Elçin, 2004: 195) Kitapta iki türkü göze çarpmaktadır:

“Elini kulağına atıp başlar bağırmaya Ümmet Çavuş:

Gene bö gün,

Gene bö gün,

Dayadım sırtımı merdivana,

Gene bö gün.” (s.95)

“İki büyük nimetim var, biri anam biri yârim, diyerek ağlardım.” (s.109)

Hikâyeler türkü yakma geleneğinin yaygın olduğu Yozgat’ta geçtiği için yazar okurdaki gerçeklik hissini artırmak amacıyla türkülere müracaat etmiştir. Söz konusu iki türkü de Anadolu halkının diline pelesenk olmuş içli türkülere aittir ve bunlar üzerinden hikâyelerdeki duygu yoğunluğu artırılmıştır.

3.14. Yemin

Yeminler insanların eylemlerini, sözlerini inandırıcı kılmak için kullandığı kelime veya kelime gruplarıdır. Hikâyelerde birkaç yemin sözü geçmektedir:

*“Bendeki saltanat Kral Faruk’ta yoktu, **hem vallaha hem billaha.**” (s.42)*

*“**Ebem ölsün ki** sizi bulup o saat beyninizin pekmezini akıtmazsam bana Aziz demesinler.” (s.44)*

*“Sen haklısın Muhlise. Benim sana en ufak lafım olursa **iki gözüm önüme aksın**”.(s.82)*

Hikâyelerde edilen bu yeminler, tamamen ağız alışkanlığıyla söylenmiş sözlerdir. Genellikle Allah şahit gösterilmiştir.

3.15. Hitap-Seslenme

Günlük yaşamda çeşitli bağlamlarda karşısındaki kişi ya da kişilerle iletişimi başlatmak için kullanılan hitap biçimleri, her toplumsal düzen ve grup içinde kendine özgü nitelikler kazanabilmekte; çeşitli dönemlerdeki yazılı eserlere yansımış olan hitap biçimleri ilgili dönemin sosyokültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayabilmektedir. Bu yönüyle hem sözlü iletişime dayalı konuşma durum ve bağlamlarındaki hitaplar hem de yazılı eserlere yansımış hitaplar; hitabı kullanan insanların, onlar arasındaki iletişim ve etkileşimlerin, bağlı oldukları kültürel değerlerin, bir dil malzemesi olarak ortaya çıkan hitapları şekillendiren dünya görüşlerinin izlerini taşımaktadır. (Keskin, 2020: 764) *Bozkırda Altmışaltı* kitabında aşağıdaki hitaplar kullanılmıştır:

*“**Ula** bununla nasıl yaşıyon sen?” (s.57)*

*“**Vay** benim kardaşlarım gelmiş.” (s.62)*

*“**Ulan** Ahmet, sen nereden çıktın dedim.” (s.129)*

*“**Hey** kara oğlan, vur dibine!” (s.145)*

*“Orada bir estireyim, sonra ver elini Cim Bom, **be hey** yavrum!” (s.146)*

Toplumların dünya görüşlerinden izler taşıyan hitaplar, Çiftçi’nin hikâyelerinde fazla derinlikli değildir ve basit birer seslenme olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.16. Lakap

Lakaplar kişilerin ya da ailelerin beceri, mizaç, meslek ve dış görünüşleriyle alakalıdır veya yaşantılarında iz bırakan anlarla ilgilidir. İsimler ve takma adlar, insanları birbirlerinden ayırt etmeye ve birlikte yaşayan kişilerin birbirlerini daha kolay şekilde tanımasını sağlamaya yöneliktir. Kadın lakapları genellikle kulağa hoş gelen, tınısı güzel ve nahif kelimelerden oluşmaktadır. Erkekler için

kullanılanlar ise daha sert ve gücü temsil eden kelimelerdir. (Mustak, 2001: 885) Kitapta kullanılan lakaplar, genellikle erkeklere aittir. Lakaplar kullanılırken o lakaba sahip kişilerin neden buna sahip olduğunun açıklaması da yapılmıştır:

“**Sansar Sami** dedin mi bir adım geri duracaksın.” (s.9)

Bu cümlelerin devamında Sansar Sami için “*Her işin ivilini çivilini bilir, boşuna Sansar Sami dememişler.*” (s.9) şeklinde açıklama da yapılmıştır.

“Herhalde **Deli Kadir** denilen bu herif olsa gerek diyerek aşağıdan yukarı selam vererek girdi Aziz Efendi.” (s.32-33)

“Evvelden büyük bir elma bahçesi olan, şimdilerde sitelerle dolmuş bir yerde ikisinin de tanıdığı bir kamber vardı. ‘**Perişan Kamber.**’ ” (s.61)

“O zamanki namıyla ‘**Öpçe Sadi.**’ ” (s.51)

“**Çıbık Haydar**”, bağ çubuğu gibi inceydi o zamanlar. Püf desen kırılacak. (s.51)

“‘**Kız Fehmi’nin Dükânı**’na’ gelir, kırık leblebi isterdi. (s.100)

“Bizim **Kel Dünder** gibi elin ayağın buruşur da felç olursan?” (s.102)

“Ama bir şमारık, bir tatlı sıpa, görmeli. Onun için millet ‘**Piç Sevi**’ diyor. (s.139)

Bariz özellikleri ve meziyetleri olan insanların diğerlerinden ayrılması için kullanılan lakapların bugün hâlâ taşrada ve şehir merkezlerinde kullanımı yaygındır. Çiftçi de hikâyelerindeki karakterleri meziyetlerine göre lakaplandırmış ve lakapların o karakterlere niçin verildiğini çoğu kez açıklamıştır.

3.17. Halk Çalgısı

Bozkırda *Altmışaltı*’da halk çalgılarının en bilinenleri kullanılmıştır:

“Kardaşım her yerde festival ediyorlar. Güreşçiler, **davul, zurna** gırla.” (s.38)

“Güreşli, **sazlı**, sözlü şenlikler hakikaten kalabalık oluyordu.” (s.38)

Mustafa Çiftçi, Anadolu’da sesi yaygın olarak duyulan davul, zurna ve saza yer vererek hikâyelerindeki yerellik vurgusunu artırmıştır.

4. Sonuç

Mustafa Çiftçi’nin Anadolu kültürünün hâkim olduğu küçük bir ilde, Yozgat’ta yaşaması hikâyelerinde halk kültürü öğelerini fazlaca kullanmasını beraberinde getirmiştir. Bütün hikâyelerinin bir ucunu Yozgat’a çıkaran Çiftçi, o yörenin ve genel olarak Anadolu’nun kültüründen, örfünden, âdetinden fazlaca yararlanmıştır.

Bu çalışmada Mustafa Çiftçi’nin *Bozkırda Altmışaltı* adlı hikâye kitabında bulunan halk kültürü unsurları tespit edilmiştir. Hikâyelerde “halk taşitları, halk

ekonomisi, geleneksel meslekler, halk mutfağı, halk giyim kuşamı, geçiş dönemleri, halk inanışları” gibi unsurların yanında gündelik konuşmalarda rastlanan “argo ve küfürler, atasözleri ve deyimler, beddualar, dualar, yeminler, türküler, hitaplar, lakaplar” gibi kültürel unsurların da kullanıldığı görülmüştür. Çiftçi, bu kitabında halka ait birçok şeyi gerçekçi bir şekilde anlatmış ve eserini adeta Anadolu kültürüne has öğelerle bezemiştir.

Kaynakça

- AKAR, A. (2014). Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri. *Dil Araştırmaları*, 14, 27-33.
- AKSOY, Ö. A. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- ALPTEKİN, A.B. (2010). Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği. *Millî Folklor*, 86, 5-19.
- ARTUN, E. (2012). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- AYKAÇ, O. (2019). *Geçmişten Günümüze Ortaoyunu Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Benim Kariyerim Annemi Sevmektir. (2022, 11 Nisan). Erişim adresi: [https://www.youtube.com/watch?v=YypGsqq79Ak&t=14s&ab_channel=Ka faSabit](https://www.youtube.com/watch?v=YypGsqq79Ak&t=14s&ab_channel=Ka%faSabit)
- BOLAT, T. (2021). Mustafa Çiftçi'nin “Elif, Tina, Tolga” Hikâyesine Merkez-Çevre Karşılığı Bağlamında Bir Bakış. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (8).
- ÇİFTÇİ M. (2020). *Bozkırda Altmışaltı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Ö. ve Çobanoğlu, S. (2015). Türk Halk Kültüründe Konuşmalık Türler Bağlamında Sözel Nasihatler, Dua ve Beddualar. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(7), 1-32.
- EKİCİ, M. (1999). Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3(2), 183-191.
- EKİCİ, M. (2013). 100. Yılında Türk Halk Bilimi Çalışmaları ve Türkiye Kültür Politikalarına Eleştirel Bir Bakış. *Millî Folklor*, 99, 41-50.
- ELÇİN, Ş. (2004). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGİN, M. (1998). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- EROĞLU, T. ve Kılıç, H. (2010). Türk İnançları ve İnanışlar. *Journal of Social Policy Conferences*, 49, 749-770.
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 23.05.2022).

- KAZMAZ, S. (2001). Halk Kültürüne Toplu bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler. *Erdem*, 38, 295-326.
- KESKİN, A. (2020). Millî Kültür Dil-Dünya Görüşünün Yansıması Olarak Hitaplar. *Karadeniz Araştırmaları*, XVII/67, 763-797.
- KIZILDEMİR, Ö., Öztürk, E. ve Saruşık, M. (2014). Türk Mutfak Kültürünün Tarihsel Gelişiminde Yaşanan Değişimler. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/3, 191-210.
- MUSTAK, C. (2001). Geçmişten Günümüze Buldan'da Kullanılan Lakaplar. İ. Ertuğrul ve T. Tok (Ed.), *Buldan Sempozyumu Bildirileri* içinde (880-885. ss.). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yayınları.
- ÖRNEK, S.V. (1977). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YEŞİL, Y. (2015). Türk Dünyası'nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum (Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi)*, 3(9), 117-136.